

Звонко Карановић

ЈЕДНАЕСТ СЛИКА ИЗ ПУТОПИСА  
ИНДИЈА 2007.

Не поседујем фотоапарат, не волим да се фотографишем, мрзим све у вези с фотографијама. Чему то гомилање успомена? За то је много боља књижевност. Моја жена је сушта супротност. Она воли да фотографише места која посећује. Воли да с времена на време посети неки велики европски град и провери истинитост разгледница. Ја путујем само кад морам и зато се изненадила када сам јој рекао да сам одлучио да уплатим путовање у Индију.

Имао сам добар разлог за то: после смрти деде, мајчиног оца, наследио сам нешто новца и желео сам да га потрошим на нешто што би ме подсећало на њега. Деда је био фасциниран Индијом. Шездесетих година био је директор велике грађевинске фирме која је по несврстаним земљама изводила пројекте договорене на највишем међудржавном нивоу. Пропутовао је Блиски исток, Азију и Африку, а од свега што је тамо видео, Индија је на њега оставила најјачи утисак. До краја живота је с љубављу говорио о тој земљи и људима који живе у њој.

Жена је разумела моје разлоге и није приговарала што новац нећемо потрошити на неке друге, корисније и практичније ствари. Индија, што да не. Али обавезно да видимо Таџ Махал! Наравно, драга. И то у децембру када је тамо шпиц туристичке сезоне.

Јао, Индија, благо вама – говорили су нам пријатељи. – Таква путовања се памте... То је једном у животу... О Индији, осим уобичајених стереотипа, ни жена ни ја, практично ништа нисмо знали. Слон, сари,

Ганди, кари сос, британска колонија, велика земља, много људи... На Интернету смо претражили блогове и форуме о Индији, на википедији се упознали са њеном историјом. Комшија, стари хипик, подсетио нас је на Битлсе, Рави Шанкара, Махариши Јогија, Саи Бабу... углавном на помодне рок музичаре и њихове индијске гуруе који су им помагали у потрази за *вишим нивоима знања*, помињући и неколико локалних џанкија који су одлазили у Индију због дроге, која се тамо може набавити лако и за мале паре. Све у свему ништа претерано ново или значајно нисмо сазнали о земљи у коју смо се спремали да идемо. Промена климе у децембру, бар на недељу дана, чинила нам се једним од бољих разлога за одлазак.

## БЛИЦ ПАНОРАМА

---

Отишли смо у Индију препуштени плану и програму туристичке туре коју је организовала агенција преко које смо уплатили пут. Били смо уљуљкани добрим хотелом у који ћемо бити смештени и аранжманом који је обухватао обилазак свих најзначајнијих културно-историјских тачака у Њу Делхију, као и тродневни излет до Џајпура и Агре са обиласком Таџ Махала. Доста амбициозно за седам дана. Савети које смо прикупили са Интернета и од људи који су већ боравили у Индији су гласили: не одседајте у хотелу са мање од четири или пет звездица. Пијте само флаширану воду. Једите само у ресторанима... Заразе има на сваком кораку. Од салмонеле често страдају и запослени у страним представништвима и амбасадама иако имају своје куваре. Понесите лекове против... итд... итд... Од почетка смо се слепо придржавали тих савета. У хотелу смо куповали флаширану воду, чак смо њоме и прали зубе. Јели смо по ресторанима, и то само *chicken tikka massala* – пилеће месо на жару. Термичка обрада меса на високој температури чинила нам се најсигурнијом заштитом против могућих паразита. А сам град? За три-четири дана не може се упознати град у којем живи четрнаест милиона становника. Сигурно је једино то да је у њему тешко живети. Ваздух је замућен фином лебдећом прашином која отежава дисање. Кад јула и августа крену монсунске кише, ваздух постане толико влажан да веш не може да се осуши, фризуре да трају, обилно знојење да престане. Услови веома неповољни за оне са кардио-васкуларним проблемима. То је сезона срчаних удара. Струје нема довољно. Искључења су редовна и по одређеном распореду, тако да клима уређаји не могу да раде целог дана, иако су неопходни. На улици мора се бити сналажљив, нарочито с новцем. Ценкаш се на сваком месту. Возачи рикши за исту релацију наплаћују три, пет, десет или

петнаест долара, зависи колико си вешт у погађању. Продавцу сувенира такође можеш да спустиш цену на петину почетне. У саобраћају се вози брзо и ризично, на само десетак центиметара од суседног возила. За вожњу улицама Њу Делхија, нарочито увече, потребне су добре кочнице и велико умеће. Просјака има на сваком кораку, углавном жена са малом децом. Прилепе се и иду стотинама метара за вама. Знају по неколико реченица на неколико светских језика и примају све валуте. И ту смо се држали савета да се не обазиремо на њих: кад првом дате новац, остали се устреме на вас и нема ништа од мирне шетње или куповине. Боравак у Њу Делхију почиње да поприма обресе исцрпљујуће борбе с просјацима, прашином, могућом заразом. Повратак у хотелску собу представља право олакшање.

#### КО ЈЕ MR. MILAR?

---

Пребродили смо три дана тумарања Њу Делхијем по остацима арапских тврђава и гробница султана у старом делу града, у разгледању грађевина из времена британске владавине у новом делу града, натењању са таксистима и просјацима, обиласку безбројних базара и уличних тезги. Време је за тродневни излет. Испред хотела нас чека возач којег је послала туристичка агенција. Без речи нам узима пртљаг и ставља га у гепек белог аутомобила који личи на опел кадет. Ауто је домаће производње марке *таша*. Возила те фирме чине највећи број превозних средстава које се могу видети на улицама. Док излазимо са хотелског паркинга, крајичком ока посматрам возача. Црног тена, густе браде и ситних очију усађених испод ниског чела, ћутљив и озбиљан подсећа на убицу, тихог егзекутора. Ко је тај човек? На радној униформи тамне миш боје изнад левог џепа кошуље носи плочицу на којој пише: Milar. Име или презиме? Није важно. Задатак му је да нас одвезе на излет и живе и здраве врати у хотел. Он ће водити рачуна да се не изгубимо у свету помахниталих индијских бројки. Број становника Индије: милијарда и сто тридесет милиона. Број жена које годишње умру на порођају: пола милиона. Четресто милиона људи живи у егзистенцијалном мраку: без посла, образовања, здравственог осигурања, речју, са перспективом мањом него влат траве крај пута. Нико од њих никада неће доћи у прилику да се истушира, седне на WC шољу, руча у ресторану. Они не постоје. Ако залуташ међу њих, можда и ти престанеш да постојиш.

## BLOW HORNS (СТЕШЊЕНИ У САОБРАЋАЈНОЈ ГУЖВИ) ———

Из Њу Делхија крећемо за Џајпур, на југоисток. Сат у колима показује 7:35. Превише је рано за гужву, па се брзо пробијамо улицама. У резиденцијалној четврти мајмуни, којих има на сваком кораку, претрчавају улицу, висе са дрвећа или се пењу на околне високе ограде. Црвено сунце на хоризонту заклоњено је лебдећом копреном од прашине. На периферији града почиње да бива прометније. Јутро је, људи крећу на посао. Многи од њих у рукама носе пластичне кантице са оброком. Пешаци, бициклисти, мотористи пристижу однекуд, укључују се на пут или га прелазе кад возила успоре. На моторима се возе по двојетроје-четворо. Због прашине, свима су уста прекривена марамама. Укључујемо се на магистрални пут од четири траке који, како одмичемо, постаје све закрченији камионима, аутобусима, аутомобилима свих годишта, двоточкашима, троточкашима, камиљим запрегама. Велики транспортни камиони, из ко зна којих времена, исцртани су оријенталним мотивима. На сваком већем возилу пише: *Blow horn* или *Use horn*. Употреби сирену! Са свих страна неко труби. Као слоновим риком, возачи комуницирају сиренама, упозоравају једни друге. И то, зачудо, функционише. Иако се у том звучном метежу у први мах то тако не чини, нико не труби без разлога. Ношени у реци возила једног тренутка нађемо се заглављени у средњој траци, са свих страна окружени камионима. Суседна возила се скоро додирују браницима. Моја жена добија напад клаустрофобије, почиње да паничи. Неком се покварио ауто и река возила је застала. Четири колоне постају три, док не обиђу препреку, па опет четири. А онда сви нагазе папучицу за гас и почиње претицање. Претиче се и с леве и с десне стране. Нема се времена за освртање или чекање. Употреби сирену како би се аутобус склонио с твоје, брже траке. Саобраћај у Индији метафора је живота у тој земљи.

## ПИЈАЧНИ ДАН ———

Улазимо у другу државу – Раџастан. На граничном прелазу који личи на наплатну рампу Mr. Мілар излази из кола да подигне неку потврдну коју је дужан да попуни. Настављамо за Џајпур. Кроз прозор аутомобила гледамо људе који живе поред пута и дословно на путу. Живе у прабини окружени разбацаним ђубретом. Магистрални пут пролази кроз центар неког села. Пијачни је дан. Људи су се размилели. Шетају наоколо, седе, стоје за тезгама или пазаре неко воће. Обучени су углавном у кошуље и панталоне светлих боја, најчешће беле. Упркос

врућини скоро да нико не носи кратке рукаве. Опрезно се пробијамо кроз масу људи која је блокирала пут, а онда Mr. Milar ступа у акцију. Не жели да његове муштерије превише чекају. Скреће с коловоза и иза низа тезги, са унутрашње стране, заобилази тај вашар. На излазу из села пролазимо на метар од крава које леже у прашини крај ниских штала од блата. Нешто даље од њих, избеzumљен од страха, пас кида мртву кобру махнитим покретима. У следећем селу није пијачни дан. Мушкарци седе, жене раде. Жене у црвеним, плавим и тиркизним саријима лопатама скидају брдо насуте земље између две одвојене траке пута. Такви послови се плаћају долар дневно, чули смо од водича још у Њу Делхију. То је надница која омогућава да се преживи дан. Долар дневно је граница сиромаштва. Изнад ње почињу да се пробијају зраци живота, испод ње – почиње тама. Четиристо милиона људи нису у могућности да зараде ни тај долар. Mr. Milar проговара грленим гласом на неразговетном енглеском. Тек тада схватам да има говорну ману и да је напола мутав.

## ПЛАВУША И ДЕЦА

---

Деоница пута којим се крећемо иде ободом велике Тар пустиње. Сунце и прашина убијају усеве. Поља су углавном необрађена, а на онима која су обрађена расту ниске, патуљасте биљке, бледозелених листова. Џајпур је од Њу Делхија удаљен нешто мање од двеста километара, али до њега се стиже за три до пет сати вожње, у зависности од гужве на путу. Нико не може да гарантује тачно време доласка и поласка превоза у Индији. Осим гужве, једна од невоља која вас може задесити јесте и пуцање гуме. Да, гума се пробушила на нашој *шаши* и Mr. Milar излази напоље да је замени. Одбија помоћ коју му нудим. Жена и ја стојимо десетак метара иза аута док он не заврши посао. Стојимо крај пута по коме пролазе стари аутобуси, олупани камиони, аутомобили свих годишта, мотори, бицикле. И сви трубе иако нема гужве у саобраћају. Сви манијачки трубе мојој плавокосој жени. Избацују главе кроз прозоре аутобуса и церекају се. Возачи мотора се осврћу. Десетак људи који се возе у отвореном камионету исколачили очи. Однекуд, из прашњаве њиве пристижу три дечачића. Имају десет-једанаест година. Пренеражено буље у моју жену. Обесили вилице. Никада нису видели плавушу. Један, нешто старији момчић, пролази на бициклу. Не може да скине поглед с плаве женске косе. Замало да удари у паркирану *шашу*. После десетак метара силази с бицикла, окреће се ка нама и хипнотисано зури. Моја жена почиње да дрхти од страха. Размишљам шта да дохватим ако се заустави неко и насрне на њу, или ако почну провокације. На срећу, Mr. Milar брзо завршава замену гуме и одмах крећемо даље.

Ко би помислио да толики број људи станује у чергама поред пута? Од чега живе и чиме се баве ти људи? Заслађен чај у који се удружи хлеб често им је једини оброк дневно. Кућа је покретна. У нешто налик шаторском крилу лако се покупи сва покретна имовина – судови и гардероба. Бицикл је право мало богатство. Пролазимо крај ограђених пустих плацева, потом и поред напуштеног воторпарка. Нема воде. Огромне бетонске цеви наређане чекају да их неко укопа и приључи на водоводну мрежу. На улазу у Џајпур деца играју крикет у прашинама. Краве стоје на гомили ђубрета поред дрвета са чијих грана висе старе аутомобилске гуме. На надвожњаку, човек седи на огради и пуши. Индијци воле да пуше, али то је луксуз. Сви би пушили да имају пара. Сви би и пили да имају пара и да им држава то дозвољава. Пиће може да се купи тек од 13 часова, и то само у појединим продавницама. На бензинској пумпи – слон. Неки младић жустро прикупља камење са земље и гађа кучиће, покушавајући да их отера. Пси тешко живе у Индији. Хране нема ни за људе, а камоли за псе. На тротоару мушкарци чуче у круг. Нешто ниже – фризерски салон на отвореном. Огледалце виси на дрвету. Берберин у белој кошуљи сапуња лице муштерији која седи на столици. Неколико њих чека на ред. Црна мушка глава избачена кроз прозор претрпаног аутобуса избацује на пут садржај свог желуца. У полураспаднутом камионету отпозади се возе старији мушкарац седих бркова у турбану и три млађе жене забрађене од главе до пете. Да ли су му ћерке? Жене? На билбордима се смењују политички лидери. И сви они, на сликама, такође су окружени женама. На уличним тезгама воће и поврће лепо изгледа, а да ли је чисто? Човек мокри уза зицић док иза његових леђа промичу мотори, аутомобили, запреге с камилама. Стигли смо у Џајпур. Mr. Milar зауставља ауто и мобилним телефоном позива неког. За пет минута стиже насмејани дебелушкасти момак с прстењем на рукама. То је наш водич, Mr. Dibak.

#### КО ЈЕ MR. DIBAK?

---

Јувелирство је бизнис поверења, каже Mr. Dibak и набраја колико су уштедели немачки и италијански туристи које је водио код *својих* рођака да јефтиније купе злато, сребро и драго камење. Mr. Dibak каже да је Џајпур један од најпознатијих центара за израду накита у Индији и да се пола европских јувелирница снабдева у џајпурским радионицама. Mr. Dibaku није важно да нам пружи основне информације о каменој опсерваторији коју нам показује. Mr. Dibak је опседнут љубав-

ним животом владара. Mr. Dibak је Хинду и каже да су његови родитељи *најпредни*. Омогућили су му да кроз тајни отвор види своју будућу супругу око које су се по старом кастинском обичају договорили његов отац и отац будуће невесте. Mr. Dibak каже да је тек из трећег пута изабрао себи жену. Mr. Dibak каже да живи у срећном браку и да има два сина. Mr. Dibak каже да је живео шест месеци у Италији код свог брата и да се поново спрема да оде код њега. Mr. Dibak каже да у Индији старији мушкарци фарбају косу каном. Mr. Dibak каже да је кукакти крст који се често може видети на кућама и продавницама стари симбол који означава срећу и просперитет. Mr. Dibak каже да пола сата пре кише паун почиње да игра и пева. Mr. Dibak каже да Шивин син Ганеш, бог у облику слона, јесте добри бог. Mr. Dibak превише помиње реч провизија. Mr. Dibak је ситан ваћарош. Mr. Dibak нас на крају дана води у јувелирницу код свог *рођака*, код којег пијем рум док моја жена разгледа накит. Mr. Dibak каже да је рум најбоље пиће на свету. Mr. Dibak не пије и не разуме се у пића. Моја жена се разуме у цену накита и није ништа купила.

#### ЦАЈПУР – РУЖИЧАСТИ ГРАД

---

Хотел у којем ноћимо пун је странаца. Ливрејисани момци у оделима и турбанима ломе се око нашег пртљага. То је само фасада јер смештај није ништа нарочито. На минијатурном ТВ апарату проналазимо само четири програма. Рано ујутру из сна нас буди певање хоце. Моја жена устаје и прилази прозору. Стакло на прозору је толико прљаво да се чини као да је напољу пала магла. Симс испод прозора покривен је дебелим слојем голубијег измета. Зато у холу хотела у мермерним посудама пуним воде пливају латице ружа. У колима нас чекају Mr. Milar и Mr. Dibak. Mr. Milar је претходног дана закрпио гуму а увече нас је одвезао до ресторана да вечерамо и чекао напољу док нисмо завршили. Не знамо где је спавао Mr. Milar. Можда у колима? Mr. Dibak би најзад требало да нам каже нешто о Цајпуру, мада нема потребе. Историја северне Индије је једноставна. Хинду су владали до XII века, када су са севера у ту област почели наизменично да упадају Арапи и Монголи и да се смењују на власти. Онда је моћна арапска династија Могул, која је дошла из Авганистана, 1526. године покорила цео регион и стабилно владала наредних триста година, док нису дошли Британци. Могули су градили тврђаве, храмове, развијали уметност. Године 1727. основали су Цајпур (град победе) и целог га обојили у ружичасто. Ружичаста је и најпознатија грађевина у њему – *Palace of Wind*. На ограђеним балконима, постављеним у пет нивоа, распоређено је 365

малих прозора, тек толиких да би жене из харема могле гледати шта се дешава на улици, а да их при том нико не види. Док полицајац растуерује просјаке да нам не прилазе, фотографишем своју жену испред те ружичасте палате. Због импозантне спољашње фасаде, а врло мале дубине, личи на кулису Потемкиновог села. Не стижем да се код Mr. Dibaka распитам за разлоге таквог архитектонског решења. Он прича о могулском султану који је подигао то здање. У харему је имао 365 жена, по једну за сваки дан у години, и зато је на палати свакој од њих изградио по прозор.

## ЖУТА ТВРЂАВА, СЛОНОВИ, РУСКИ ТАЈКУН

---

Напуштамо Џајпур и крећемо за Агру. Успутна станица је Форт Амбер (Жута тврђава). Налази се на брду, на важној стратешкој тачки. Опасан зидинама дугачким осамнаест километара, Форт Амбер је некада био град престоница из које су том облашћу владали локални Хинду владари – махараџе, док их нису покорили Арапи и центар провинције преместили у Агру. И свуда је та иста прича: Хинду су владали, а онда су дошли Арапи, покорили их и градили утврђења, храмове, гробнице за своје владаре. У подножју брда паркирамо се поред многобројних туристичких аутобуса. Дугачак вијугави ред протеже се до билетарнице на којој се купују карте за јахање слонова који ће нас попети на брдо, у тврђаву. Стајемо на зачеље иза неких добро расположених америчких пензионера. Док чекамо, непрестано нас обилазе момци који продају мајице сувенире на којима су одштампане различите варијације слона и на свакој од њих пише INDIA. И код њих помаже ценкање. Упола тражене цене купујем пет-шест мајица, које моја жена ставља у ранчић на леђима. Ред се брзо помера јер неколико десетина слонова без престанка превозе туристе у тврђаву и враћају се по нове. Сви су исцртани по главама и сурлама, и прекривени разнобојним простиркама. Када се сместимо у носиљку на слоновим леђима, моја жена додаје фотоапарат Mr. Dibaku да нас услика. Индус који тера нашег слона, обучен у бело одело и с црвеним турбаном на глави, често слона снажно ошине прутом када застане на узбрдици. И поред великог успона животиња послушно крене напред. Слон слуша само онога који га је дресирао. Дресиру траје три до четири месеца после чега се животиња веже за господара и не допушта другом да њиоме управља. Некада су се смртне казне у Индији извршавале тако што би осуђенике гурнули међу разјарене слонове, који би их изгазили на смрт. Данас слонови имају много лакше, туристичке задатке. Они су симбол и заштитни знак земље. Жена и ја уживамо док се на великој

висини клацкамо у носиљци на леђима слона. По доласку у тврђаву плаћамо Индусу обавезни бакшиш, а онда моја жена и Mr. Dibak крећу у обилазак Форт Амбера. Ја седам на степенице. Не иде ми се у обилазак зидина истог архитектонског стила као што су све зидине у Џајпуру и Делхију, не слушају ми се приче Mr. Dibaka о женама из харема којима је султан на прозоре поставио чипке од мермера како би оне, заклоњене од погледа, могле пратити збивања на градском тргу. На разстанку нас Mr. Dibak дуго и срдечно поздравља. На путу за Агру стајемо да једемо у мотелу крај пута. Усамљен у пешчаном пејзажу без вегетације личи на неки мотел из Линчових филмова. У половини пространог хола смештена је продавница сувенира. Руски бизнисмен који излази из сале за ручавање наређује једном од тројице телохранитеља да га фотографише крај велике мермерне статуе слона. Бесмислено се кези у апарат док грли скулптуру.

#### АГРА, ТАЏ МАХАЛ

---

Агра је некадашња престоница моћне могулске империје. То је већ много озбиљнији град од Џајпура, осветљен и уређен, са бољим продавницама и хотелима, с много гушћим саобраћајем и много више туриста. Ујутру нас у холу хотела чека нови водич. Црном зализаном косом, белим ланеним оделом и наочарама за сунце закаченим о кошуљу на средини груди подсећа на Џона Траволту. И он има говорну ману. Врска кад прича и понекад га је тешко разумети. Mr. Траволта нас после доручка одводи до Таџ Махала успут покушавајући да се распита ко смо и одакле смо. Стижемо десет минута пред отварање капија комплекса у којем је смештен најпознатији индијски туристички бисер – храм посвећен мртвој драгој. Могулски владар шах Џахан сазидао је монументалну гробницу својој *омиљеној* жени – Мумтаз Махал, поред које је и сам сахрањен. Његови сународници описују Таџ Махал као визију, молитву, чудо, сан, песму и добро уновчавају своје културно наслеђе. Цео тај комплекс, у чијем је средишту гробница од белог мермера, окружен је зеленилом, цвећем, водом и представља исламску визију раја. То импозантно здање правилних пропорција, са четири минарета и четири мање реплике храма постављене у строгом симболичком значењу на четири стране света, градило је двадесет хиљада људи и коштало је невероватно много. Завршено је 1653. године после двадесет и две године градње. У капелу може да се уђе или бо-соног или с танким пластичним навлакама за ципеле, сличне онима какве се користе у хирушким салама. Арапи ликовно не приказују животиње него цвеће и зато су огромне беле мермерне плоче, као и бели

мермерни стубови Таџ Махала украшени цветним мотивима и калиграфским шарамма са уметнутим полудрагим камењем. Елеганција целе композиције потцртана је црвеном платформом од пешчара на којој лежи грађевина. Што су средњовековни владари били окрутнији, то су подизали веће и раскошније палате. Што су имали већи его, постајали су одлучнији да оставе нешто непролазно за собом. Љубав према богу или према жени, свима им је служила као покриће. Зашто је шах Џахан одлучио да једној од својих многобројних жена подигне споменик? Сви арапски владари имали су велики број жена и све оне су остале анонимне. Држали су их затворене у харемима, у мраку соба, иза зидова палата. Изговор шаха Џахана да због фаталне љубави подигне најграндиознију и најскупљу грађевину до тада виђену можда би и прошао да он није с друге стране реке, која протиче иза Таџ Махала, почео да гради исти такав комплекс од црног мермера за своју гробницу. Није успео да превари ни свог трећег сина који је, кад је видео да је отац испразнио државну касу, решио да предузме нешто. Убио је своја два старија брата, преузео власт и оца затворио у оближњу тврђаву. Одатле је свргнути шах, кроз прозоре затворене мермерном чипком, још девет година одмарао поглед на белом мермеру гробнице своје драге. Онда је умро, али није умро мит о његовој великој љубави. Романтични митови увек надживе праве разлоге и много је туриста који ће своју фотографију испред Таџ Махала поставити као скрин сејвер на свом компјутеру. Могу да замислим то.

## ПОВРАТАК, ВРАТОЛОМНА ВОЖЊА

---

Да бисмо избегли врућину и најезду туриста који су све више пунили комплекс Таџ Махал меморијал-парка, жена и ја смо обилазак завршили већ до подне. Време је за пилетину на жару и хладну флаширану воду. Поподне нас по распореду очекује обилазак још једног споменика и ми, уместо да прескочимо тај заморни део туристичког посла, допуштамо Mr. Travolti да одради своју дневницу до краја. Одлазимо да видимо гробницу министра финансија неког од многобројних могулских султана, названу *Jewel Box in Marble*. И заиста, предивно архитектонско здање од белог мермера украшено фантастичним мозаицима, било је прави завршетак тродневне туристичке туре. Поздрављамо се са Mr. Travoltom и седамо у ауто. Напољу се брзо смркава. Чека нас повратак у Њу Делхи, опет отприлике двеста километара пута, опет три до пет сати вожње. Потребно је доћи до магистралног пута за Делхи, пробити се неосветљеним локалним друмовима, са укупно три траке за оба смера, најмање сто километара. Крећемо и одмах почињу да искр-

савају проблеми. Пут је преоптерећен. Многа од возила су неисправна. На неким не ради једно, а на неким оба светла. Из даљине не видиш да ли ти у сусрет иде мотор или ауто коме не ради један фар, или уопште не видиш возило. Ризикујеш ако претичеш. А сви претичу. Претиче и Mr. Milar. Вози брзо и самоуверено и користи и најмању прилику да пређе на супротну траку и да обиђе оне испред нас. Вози хладнокрвно док нам у сусрет јуре фарови. Моја жена длановима покрива очи. Замало смо избегли директан судар, или нам се то само чини. Вози се левом траком и обилази се с десне стране, што нама, ненавикнутим на ту инверзну слику ствара панику. И све се то дешава у мрклом мраку. Поред пута ни сијалица на бандери. Само ноћ и мноштво фарова који безумно јуре у оба смера. Чини се да ћемо се сваког часа сударити с неким. Крај пута, неосветљени, крећу се трактори с приколицама, запреге, бициклисти, има чак и пешака. Довољно је да неко изгуби контролу над возилом, улети у ту невидљиву колону и изазове карамбол с много мртвих. А Индијци не стају. Великом брзином возе своја лоша и неисправна кола. Чини нам се да се никада нећемо докопати Њу Делхија, али немамо много избора. Морамо да ћутимо и да се надамо да ће све бити у реду. Ваљда ће Ганеш, Вишна и Кришна да поштеде наше мале туристичке животе. Молимо се свим боговима које знамо, а највише Mr. Milару, који ћути и гази папучицу за гас. Од поласка није проговорио ни реч. Није проговорио ни када смо се укључили на бољи, али исто тако веома опасан аутопут, ни следећа три сата када нас је довезао до хотела. Моја пребледела жена излеће из аута. Снажно ме грли као да није веровала да ћемо остати живи. Mr. Milar из гепека износи наше путне торбе и оставља их испред улаза у хотел. Вадим новчаник и дајем му бакшиш од четрдесет долара. Возио је без грешке у условима који се тешко могу замислити. Неколико пута нам је спасао живот у сулудој гужви на пренатрпаном неосветљеном локалном путу. А спасао нам је и путовање. Од сада ћу моћи да причам како Таџ Махал није био чак ни утисак дана. То је био Mr. Milar. Неми професионалац. Херој индијског туризма.

\* \* \*

Индија изгледа много лепше у књигама Радјарда Киплинга него на фотографијама које је снимила моја жена. Ипак, често се сетим Индије. Помислим на оних четиристо милиона људи који живе као да не постоје. Помислим на тај страшни људски бездан спрема кога дела Хијеронимуса Боша изгледају као луксузне виле у елитним четвртима ра-

ја. Видим те људе као сићушна језерца светлости у бескрајној тами. Видим их како узалудно пружају руке у нади да ће их нека невидљива сила извући на светло живота. И разумем, разумем зашто су измислили боливудска божанства. Тим људима је изнад свега потребна утеха. Утеха у Индији зове се љубав. Љубав већа од живота и смрти. И зато су филмови у Индији пуни река суза или радосних људи који играју на улици. Рафалом филмских слика на бедем ништавила. Бесомучном репродукцијом против пролазности.... А фотографије? Оне се и даље окрећу...